

DOI 10.51558/2490-3647.2025.10.1.741

UDK 070.4:004.738(497.11)

Primljeno: 18. 11. 2024.

Izvorni naučni rad
Original scientific paper

Sladana Marić, Aleksandar Živanović

MEDIJSKA PISMENOST I VEŠTAČKA INTELIGENCIJA U ONLAJN NOVINSKIM ČLANCIMA NA SRPSKOM JEZIKU¹

U ovom radu primenom kvalitativne metode analize sadržaja medijskog diskursa u fokusu istraživanja su trendovi i obrasci onlajn novinarskog jezika usmerenog na vesti u oblasti veštačke inteligencije (engl. *Artificial Intelligence – AI*). Analizom je obuhvaćen korpus za period od 1. novembra 2023. godine do kraja januara 2024. godine, ukupno 258 onlajn članaka o veštačkoj inteligenciji na srpskom jeziku, od toga 179 članaka u listu „Danas”, a 79 u listu „Politika”. Cilj ovog rada je analiza primene terminologije iz oblasti veštačke inteligencije u vestima na srpskom jeziku, kao dela medijske pismenosti. Analizirani članci naglašavaju prednosti veštačke inteligencije u različitim oblastima ljudskog života (kao što su politika, ekonomija, medicina, kultura, muzička industrija), ali i ukazuju na negativne efekte koje veštačka inteligencija može imati. Rezultati pokazuju da novinari terminologiju u oblasti veštačke inteligencije koriste na različite načine: neki termini iz engleskog jezika su sistemu srpskog jezika prilagođeni na nivou oblika, dok su drugi prilagođeni kombinovanjem preoblikovanja i prevođenja. Veliki broj naziva programa i kompanija je pogrešno upotrebljen. Značaj ovog istraživanja je u tome da se ukaže na važnost kreiranja kvalitetnog medijskog sadržaja u smislu primene jezika i terminologije na srpskom jeziku u oblasti veštačke inteligencije, očuvanjem jezičke kulture u novinarstvu.

Ključne reči: anglicizmi u srpskom jeziku; kritička analiza diskursa; medijska pismenost; onlajn novinski članak; veštačka inteligencija u medijima

1 Sažetak rada na engleskom jeziku „Media Literacy and Artificial Intelligence in Online News Reports in Serbian” (Marić & Živanović 2024) publikovan je u zborniku rezimea *Book of abstracts: The Bridges of Media Education 14, 14th International Scientific Conference The Bridges of Media Education* (25. 5. 2024.). Novi Sad: Faculty of Philosophy, 2024 (p. 19).

1. UVOD

Mediji, posebno digitalni mediji (uključuju različite medijske formate poput teksta, videa, audio zapisa, fotografija) utiču na svakodnevni život, na „oblikovanje društvenih stavova, normi ponašanja i u izgradnji identiteta” (Rančić 2021: 239). Prema Ćetojević (2023: 189), „količina novog znanja povećava se velikom brzinom i iz tog razloga je akcenat na kontinuiranom usavršavanju svih učesnika u obrazovnom sistemu”. Prema istraživanju Valić Nedeljković i Pralica (2020), oko 70% ispitanika koristilo je internet za učešće na društvenim mrežama, traženje zdravstvenih informacija i čitanje onlajn novina u Srbiji u 2019. godini. Uz veliku medijsku pažnju, „prijem u rasponu od euforije preko skepticizma do nepoverenja”, krajem 2022. godine svet je predstavljen „novi, genijalan izum”, pod nazivom *ChatGPT* (Prčić 2023: 257). Godinu 2023. i 2024. obeležili su snažni pomaci u oblasti izučavanja i objavljivanja novih rezultata u oblasti veštačke inteligencije.

Postoji mnogo definicija veštačke inteligencije (engl. *Artificial Intelligence – AI*). Valić Nedeljković i Pralica (2020: 147) definišu veštačku inteligenciju kao „sposobnost računarskog programa da razmišlja i uči”, dok je Milićević i sar. (2024: 259) definišu kao zadatak koji izvršava mašina ili program, oponašanjem/imitiranjem ljudske inteligencije i rešavanjem složenih problema, za čije rešavanje je inače potrebna ljudska inteligencija, a čija primena kao alata može doprineti kao podrška ljudskoj ekspertizi, a ne postati njegova zamena. U novom štampanom izdanju *Rečnika interneta i digitalne komunikacije* (Bošković 2024: 28) veštačka inteligencija je definisana na sledeći način:

„Veštačka inteligencija se odnosi na računarske sisteme koji pokazuju razumno i inteligentno ponašanje, i na osnovu analize svog okruženja donose odluke (sa određenim stepenom autonomije), kako bi ostvarili konkretne ciljeve. (...) Vrste sistema veštačke inteligencije na osnovu namene su: Tradicionalna VI (v. Traditional AI); Prilagodljiva VI (v. Adaptive AI); Generativna VI (p. Generative AI); Razgovorna VI (v. Conversational AI); Predikativna VI (v. Predictive AI).”

Terminologija predstavlja „predmet ili komponentu naučnog razvoja, jezičkog planiranja i jezičke politike, objekat normiranja i usaglašavanja” (Radovanović 1988: 9–10, prema Radić-Bojanić 2024: 22). Novi jezički termini se javljaju kao nužnost imenovanja stvari, pojava, tehnologija ili ideja, koje su prethodno bile bez definicije, ili kada se interdisciplinarnim naučnim pristupom i analizom utvrdi da postojeća rešenja nisu adekvatna, odnosno nisu u skladu sa standardnom primenom određenog

jezika. Kako bez jasno definisane i standardizovane terminologije nije moguća ni jasna i precizna komunikacija, važno je ukazati na potrebu za usaglašavanjem, ujednačavanjem i standardizacijom termina i terminologije, kroz kreiranje glosara, jednojezičnih ili višejezičnih terminoloških rečnika, tezaurusa i kroz edukaciju stručnjaka, kao i obukom kroz literaturu, seminare i uputstva o korišćenju novih termina.

Pregledom literature nije pronađen rad koji bi poslužio kao model za istraživanje trendova jezičkih obrazaca u onlajn novinskim člancima na srpskom jeziku vezanim za veštačku inteligenciju, odnosno koji sagledava primenu terminologije iz oblasti veštačke inteligencije kao važan element jezičke i medijske pismenosti. Ipak, moramo izdvojiti rad Anđele Miladinović (2023), koja istražuje medijski diskurs o veštačkoj inteligenciji primenom kritičke analize metafora, sa ciljem otkrivanja ideoloških poruka koje mediji „šalju” u okviru članaka o tehnološkim inovacijama i to na korpusu tekstova publikovanih na portalima *RTS*, *Politika*, *Blic*, *Danas*, *Ona.rs* i *Insajder*. Miladinović ističe da „uopšteno, roboti, mašine, četbotovi i ostale tehnološke inovacije se u ovim člancima konceptualizuju kao živa bića”, a sam pojmovni ključ za veštačku inteligenciju je *osoba* predstavljena kroz konceptualne metafore sa *pozitivnom* (*sluga, saveznik, gost, učitelj*), *negativnom* (*neprijatelj, konkurencija, gospodar*) i *neutralnom* evaluacijom (*tajna, civilizacija*).

Terminologija koja se tiče veštačke inteligencije podrazumeva upotrebu *anglicizama*. Pod ovim terminom se uobičajeno podrazumevaju reči preuzete iz engleskog kao jezika-davaoca i uklopljene u sistem srpskog kao jezika-primaoca (Prčić 2011). Opravdanost anglicizama u tesnoj je vezi sa potrebom za unošenje anglicizama u jezik; ova potreba može biti *subjektivna* i *objektivna*, a tiče se „doprinosa koji određeni anglicizam daje srpskom jeziku – snažniji doprinos stvara i snažniju potrebu za korišćenjem tog anglicizma” (Prčić 2019: 129). Tako zapravo *hibridni anglosrpski ‘jezik’* nesumnjivo postaje „rangiran kao najrasprostranjeniji varijetet u javnoj upotrebi srpskog jezika” (Prčić, Dražić, Milić i saradnici 2021: 11).

„Sve noviji i noviji anglicizmi ‘nesmanjenom žestinom’ i dalje pristižu u srpski jezik, gde se u govoru i pisanju, uz minimalne izuzetke, uglavnom koriste proizvoljno, bez ikakvog sistema, dok se anglosrpski ‘jezik’, takođe ‘nesmanjenom žestinom’, i dalje širi i buja u skoro svim sferama današnje komunikacije i na svim nivoima upotrebe srpskog jezika” (Prčić i sar. 2021: 9).

Pismenost u oblasti veštačke inteligencije (engl. *AI literacy*) u Republici Srbiji je tema kojoj sve više naučnika posvećuje pažnju. Međutim, nedovoljno poznavanje terminologije u oblasti veštačke inteligencije, posebno značenja određenih termina

na engleskom jeziku, često utiče na njihovo pogrešno razumevanje ili navođenje na srpskom jeziku, bez jasnih smernica kroz pozitivne primere primene u javnim dokumentima, zvaničnim saopštenjima, programima, platformama i strategijama razvoja. U ovom radu analiziramo tendencije upotrebe aktuelnog pisanog i „pisanog-kao-da-je-izgovoren srpskog jezika i njegovog neizbežnog anglosrpskog varijeteta” (Prčić i sar. 2021: 11) u onlajn medijima u formi novinskog članka na temu veštačke inteligencije, sa željom da utičemo na osvešćenost i potrebu za daljim razvojem *jezičke pismenosti* u medijskom diskursu kao dela medijske pismenosti.

2. METODOLOGIJA I KORPUS

Budući da je reč o značajnom elementu medijske i jezičke pismenosti fokus rada je upravo analiza jezika i upotrebe terminologije iz oblasti veštačke inteligencije u vestima na srpskom jeziku. Proučavanjem sadržaja u odabranim novinskim člancima su, za dalju tematsku analizu, identifikovani i izdvojeni slični smisleni koncepti o primeni terminologije iz oblasti veštačke inteligencije. Metodološki okvir je *kvalitativna analiza sadržaja* medijskog diskursa vezanog za veštačku inteligenciju u odabranim člancima na srpskom jeziku. Postupak analize zasniva se na prikupljanju i identifikaciji korpusa analize, interpretaciji i diskusiji rezultata. Analizom je obuhvaćen korpus za period od 1. novembra 2023. godine do kraja januara 2024. godine – ukupno 258 onlajn članaka o veštačkoj inteligenciji, od toga 179 članaka u listu *Danas*, a 79 u listu *Politika*.

Kriterijumi za obradu korpusa obuhvataju:

- identifikaciju ili utvrđivanje zastupljenosti terminologije iz oblasti veštačke inteligencije u tekstu članka;
- identifikovanje i razvrstavanje primene skraćenice *AI* u različitim kontekstima u tekstu na latiničkom i ćiriličkom pismu;
- identifikovanje primene preoblikovanih, prevedenih i mešovitih anglicizama;
- identifikovanje preuzimanja izvorno engleskog pravopisnog oblika i transkripcije naziva programa ili kompanija u tekst na srpskom jeziku.

3. ANALIZA I DISKUSIJA REZULTATA

Prema Ćetojević (2023: 188), „epitet digitalno pismenog čini pojedinca sposobnim da putem digitalnih alata, sistema i platformi efikasno komunicira i sarađuje, kreativno rešava probleme, kritički razmišlja, analizira, istražuje i gradi sopstveni

identitet, vodeći računa o privatnosti, intelektualnoj svojini i sajber bezbednosti”. Analizirani članci naglašavaju prednosti veštačke inteligencije u različitim oblastima ljudskog života, kao što su politika, ekonomija, medicina, kultura, muzička industrija, ali i ukazuju na negativne efekte koje veštačka inteligencija može imati.

3.1. Upotreba akronima

U velikom broju članaka može se primetiti da nije naveden autor teksta ili da je tekst članka preuzet sa međunarodnog informativnog portala uz korišćenje alata za mašinsko prevođenje. Napredak u oblasti digitalnih tehnologija doprineo je razvoju najsavremenijih alata za prevođenje na bazi velikih jezičkih modela (engl. *Large Language Models – LLMs*), odnosno veštačke inteligencije. Međutim, prevodi na srpski jezik u novinarstvu zahtevaju kontrolu rezultata mašinskog prevoda, te se predlaže angažovanje stručnih lica, prevodioca i lektora.

Sa pedagoškog aspekta, teorijska osnova istraživačkog problema zasniva se na relevantnim konceptima *konstruktivizma*, koje karakteriše aktivna konstrukcija znanja umesto pasivne konzumacije unapred određenih koncepata (Hadžiahmetović 2021), ali i na razumevanju „čitanja kao osnove digitalne pismenosti”, kao „procesa pretvaranja štampanih ili pisanih slova, povezanih u celine (reči i rečenice), u razumljiv sadržaj” (Glušac i sar. 2023: 250). Prvo pitanje koje se postavlja jeste da li je potrebno prevoditi skraćenicu za veštačku inteligenciju na engleskom jeziku *AI* skraćenicom na srpskom jeziku *VI* (*veštačka inteligencija*)? Kada je na latiničkom pismu, postoji mogućnost da se pogrešno pročita kao lična zamenica *vi* ili čak kao rimski broj šest.

Kao preferirani ili manje preferiran oblik, *AI* se pojavljuje u naslovima, ali i zvaničnim dokumentima i publikacijama od javnog značaja (npr. *Nacionalna AI platforma*, sajt Nacionalne platforme za veštačku inteligenciju, www.ai.gov.rs). Sve većim i bržim razvojem novih tehnologija, povećava se i broj stručnih termina iz naučne oblasti mašinskog učenja i veštačke tehnologije, a „pošto (...) broj novih termina, kojima ljudi označavaju doskoro sasvim nepoznate stvari, raste brzo, rad na normiranju i standardizaciji terminologije nikad nije završen” (Vinaver 1988 prema Radić-Bojanić 2024: 22). Primeri upotrebe skraćenice *AI* prisutni su u analiziranom korpusu članaka novinskog lista *Danas* (primeri 1–23) i *Politika* (na ćirilskom i latiničkom pismu; primeri 24–29):

1. AI imitacija;
2. AI je tema diskursa (...);
3. AI pevačica i kantautorka;
4. AI pitanja;
5. AI platforma / AI platforme;
6. AI sadržaj;
7. AI sistemi;
8. AI softver;
9. AI standap nastup;
10. omogućena tehnologijom AI;
11. pesma o AI (song about AI);
12. pod uticajem AI;
13. pojam „AI”;
14. prava onih koji razvijaju AI;
15. primenom AI tehnologije;
16. proboj AI;
17. reč AI;
18. U dokumentu se navodi da AI predstavlja (...);
19. u oblasti AI;
20. u opštem nadzoru primene AI;
21. u pogledu primene AI;
22. za obuku AI sistema;
23. slušalice i pametni zvučnici nadograđeni AI tehnologijama (AI-powered headphones and smart speakers);
24. AI industrija = АИ индустрија;
25. AI bajke = АИ бајке;
26. AI provajderi = АИ провајдери;
27. tekst prve međunarodne deklaracije o veštačkoj inteligenciji (AI) = текст прве међународне декларације о вештачкој интелигенцији (АИ);
28. EjAj laboratorija = ЕјАј лабораторија;
29. EjAj model = ЕјАј модел.

U sledećem delu izdvojićemo neke delova članaka u kojima je zabeležena upotreba skraćenica *AI* i *VI* u različitim kontekstima:

Primer 1. Isečak iz teksta broj 84: „Šta je obeležilo 2023. i šta nas čeka u 2024?: FEFA o ekonomskim prognozama za narednu godinu”, M. O., *Danas* (22. 12. 2023, 17.51):

*(...) Investitori će ulagati u AI i zelenu tranziciju;
Što se tiče AI EU je donela direktivu (...);
Ako ste mislili da ćete manje da radite zbog AI – nećete.;
AI je postao deo svakodnevnog života i način na koji rešavamo probleme. „Dosta se govori kako će sada ljudi sa AI moći brže i lakše da obavljaju posao pa će im više vremena ostati za druge aktivnosti. (...)”.*

Primer 2. Isečak iz teksta broj 111: „Tehnologija i veštačka inteligencija: Da li biste voleli da imate elektronski nos”, BBC News na srpskom, *Danas* (4. 12. 2023, 20.00):

Tokom jednog ispitivanja, tehničari su tri dana stavljali instant kafu u prahu pored senzora AI. AI je tada trebalo da prepozna jednu od tri mogućnosti – dobra kafa, loša kafa (kafa u kojoj je bilo sirće), i nije uopšte kafa.

Primer 3. Isečak iz teksta broj 115: „Maja Sever: Veštačka inteligencija ne može da zameni novinara na terenu”, Ivana Nikoletić, *Danas* (3. 12. 2023, 19.48):

– Da, smatram da VI treba da gledamo i koristimo kao alat koji služi čovečanstvu. Veštačka inteligencija nam otvara nove perspektive, naravno i opasnosti, ali VI moramo regulisati kako bismo pronašli konstruktivan pristup i iskoristili je za napredak demokratije i novinarstva.

– Već je upotrebljavamo. Pa ispravljanje teksta i prevodi takođe su deo priče, mislim da će VI teško zameniti kvalitetnog novinara na terenu, ali mu može pomoći u prikupljanju podataka, pripremi i svakodnevnom novinarskom radu.

– Kao i mnoge druge zemlje, Hrvatska se suočava s izazovima i prilikama koje donosi VI u novinarstvu i medijskoj industriji. (...) Dakle, potrebno je ulagati u edukaciju novinara, urednika i medijskih profesionalaca o upotrebi i implikacijama VI u novinarstvu. To uključuje razumevanje alata za automatizaciju sadržaja, analizu podataka i primenu AI tehnologija u procesu novinarstva (...).

Ovaj je odgovor napisao ChatGPT!! Dakle, i veštačka inteligencija zna da je opet ljudski faktor taj koji je ključan u hvatanju trke s razvojem VI. (...) Do kakvih posledica može da dovede zloupotreba VI u novinarstvu?; Šta je definisano Pariskom poveljom o VI? – Pariska povelja o veštačkoj inteligenciji i novinarstvu definiše načela za očuvanje integriteta informacija i očuvanje društvene uloge novinarstva.

Prema izmenjenom i dopunjenom ekavskom izdanju *Pravopisa srpskoga jezika* iz 2016. godine (Pešikan, Jerković i Pižurica 2016: 147) (u daljem tekstu: Pravopis), postoje tri načina pisanja stranih verzalnih skraćenica (akronima): 1) preuzimanje u izvornom obliku, npr. *USA* (United States of America), *DJ* (disk jockey); 2) preslovljavanje u ćirilicu, npr. *VCA* (ili zamena prevedenim *CAД*); 3) prerada prema čitanju, npr. *CNN* → *Si-En-En* (sa *Si-En-Enom*). Dakle, prema Pravopisu, upotreba obe skraćenice (*AI* i *VI*) može se smatrati pravilnom. U skladu sa trećim načinom, skraćenica se može pisati i kao *Ej-Aj*; dakle, primerima *EjAj laboratorija* i *EjAj model* (28. i 29. primer) nedostaje crtica između pisanih vrednosti slova engleskog alfabeta.

3.2. Primena preoblikovanih, prevedenih i mešovityh anglicizama

Prema Prčiću (2011), anglicizmi se u odnosu na način prilagođavanja sistemu jezika-primaoca mogu podeliti na *preoblikovane*, *prevedene* i *mešovite*. Preoblikovani anglicizmi su oni čije je prilagođavanje nastalo na nivou oblika, npr. *fajl*, *modem*, ali i anglicizmi sa nultim ortografskim preoblikovanjem, kao što su *e-mail* i *prepaid*. Prevedeni anglicizmi su oni koji su prilagođeni na nivou sadržine, npr. *veliki prasak* prema *big bang* i *brza hrana* prema *fast food*. Prilagođavanje mešovityh anglicizama vrši se kombinovanjem preoblikovanja i prevođenja; u primerima *pre.bukirati* i *rado.holičar* prvi element je preveden, dok je drugi element preoblikovan (prema *over.book* i *work.aholic*). Akronime-anglicizme *AI* i *ej-aj* možemo smatrati preoblikovanim anglicizmima, dok se akronim *VI* može odrediti kao mešovity anglicizam – pridev koji se nalazi u sastavu ovog akronima je prevedena reč, dok imenica *inteligencija* predstavlja preoblikovani anglicizam.

Pored navedenih akronima u analiziranom korpusu lista *Danas* zabeleženo je 44 primera anglicizama koji sadrže reči ili fraze koje se odnose na oblast veštačke inteligencije. Za ove primere smo, tehnikom ponovnog prevođenja sa srpskog na engleski jezik, utvrdili odgovarajuće termine preuzete iz engleskog jezika. To su sledeći primeri:

1. alati veštačke inteligencije	AI tools;
2. blokčejn tehnologija	blockchain technology;
3. broj jedan izazov veštačka inteligencija	AI as number one challenge;
4. digitalni nadzor, razvoj i etička upotreba veštačke inteligencije	digital surveillance, development and ethical use of AI;
5. dizajneri interfejsa	interface designers;
6. ekonomija veštačke inteligencije	AI economy;
7. generativna veštačka inteligencija (GenAI)/generativna veštačka inteligencija	generative artificial intelligence/generative AI;
8. generativni unapred obučeni transformatori (GPT)	Generative Pre-Trained Transformers – GPT;
9. generatori slika veštačke inteligencije	AI image generators;
10. glagol „grokovati”	verb to “grok”;
11. globalno partnerstvo za veštačku inteligenciju	Global Partnership on Artificial Intelligence
12. inženjeri modela i inženjeri za zadatke	model engineers and task engineers;
13. klaud računarstvo	cloud computing;
14. kompanija veštačke inteligencije	AI company;
15. korišćenje veštačke inteligencije	the use of AI;
16. modeli veštačke inteligencije	AI models;
17. mogućnosti i opasnosti upotrebe veštačke inteligencije	possibilities and dangers of AI use;
18. nadzor vođen veštačkom inteligencijom	AI surveillance;
19. neki oblik veštačke inteligencije	some form of AI;
20. novi talas veštačke inteligencije	new wave of AI;
21. osnove veštačke inteligencije	basics of AI;
22. polje veštačke inteligencije	AI field;
23. pomama za veštačkom inteligencijom	AI hype;
24. primena veštačke inteligencije	the application of AI;
25. priča o veštačkoj inteligenciji	the AI story;
26. proces mašinskog učenja	process of machine learning;
27. programi veštačke inteligencije	AI programs;
28. razvoj veštačke inteligencije / razvoj veštačke inteligencije (AI)	the development of AI;
29. regulisanje veštačke inteligencije	regulation on AI/AI Act;

30. Samit o bezbednosti veštačke inteligencije	AI Safety Summit;
31. sistemi zasnovani na veštačkoj inteligenciji	AI based systems;
32. tema veštačke inteligencije	AI topic;
33. treniranje veštačke inteligencije	AI training;
34. u meta-podacima	in metadata;
35. upotreba veštačke inteligencije (AI) u filmovima	AI use in films;
36. uspon veštačke inteligencije	the rise of AI;
37. veštačka inteligencija	Artificial Intelligence (AI);
38. veštačka inteligencija iz Silicijumske doline	Silicon Valley AI;
39. vreme veštačke inteligencije	time of AI;
40. žrtve veštačke inteligencije	AI victims;
41. četbotovi	chatbots;
42. četbotovi vođeni veštačkom inteligencijom	AI chatbots;
43. „dipfejk” snimak	deepfake video;
44. „halucinirati”	hallucinate.

U analiziranom korpusu lista *Politika* zabeleženo je 12 primera za koje su, takođe, istraženi odgovarajući termini preuzeti iz engleskog jezika. Reč je o sledećim primerima:

1. alati veštačke inteligencije (алати вештачке интелигенције) – AI tools;
2. dipfejkovi (дипфејкови) – deepfakes;
3. generativna veštačka inteligencija (генеративна вештачка интелигенција) – generative artificial intelligence (GenAI);
4. istraživačke grupe za veštačku inteligenciju (истраживачке групе за вештачку интелигенцију) – AI research groups;
5. kolaborativni roboti (koboti) (колаборативни роботи (коботи)) – collaborative robots (cobots);
6. manipulisanje „dipfejk” tehnologijom (манипулисање „дипфејк” технологијом) – manipulating (reality) with deepfake technology;
7. superkompjuter (суперкомпјутер) – supercomputer;
8. uticaj veštačke inteligencije u muzici (утицај вештачке интелигенције у музици) – the influence of artificial intelligence in music;
9. veliki jezički model (LLM) (велики језички модели ЛЛМ) – Large Language Model LLM;
10. Veštačka inteligencija (VI) (Вештачка интелигенција (ВИ)) – Artificial Intelligence (AI);
11. Zakon o veštačkoj inteligenciji (Закон о вештачкој интелигенцији) – AI Act;
12. četbotovi vođeni veštačkom inteligencijom (четботови вођени вештачком интелигенцијом) – AI-led chatbots, AI-based chatbots.

Među navedenim primerima u oba lista mogu se uočiti preoblikovani i mešoviti anglicizmi. U preoblikovane anglicizme ubrajamo sledeće primere: *blokčejn tehnologija*, *halucinirati*, *dipfejkovi* itd. Mešovite anglicizme čine primeri *veštačka inteligencija* (prva reč je prevedena, druga preoblikovana), *klaud računarstvo* (prva reč je preoblikovana, druga prevedena), *veliki jezički model* (prve dve reči su prevedene, poslednja reč je preoblikovana) itd. Zanimljivo je da se u ovom delu korpusa ne nalazi nijedan anglicizam koji je u potpunosti preveden. Razlog za to je prvenstveno upotreba mešovitog anglicizma *veštačka inteligencija* u velikom broju primera (*alati veštačke inteligencije*, *osnove veštačke inteligencije*, *žrtve veštačke inteligencije* itd.). U listu *Danas* pronađeno je 40 mešovitih anglicizama i četiri preoblikovana anglicizma (*blokčejn tehnologija*, *dizajneri interfejsa*, *četbotovi*, „*halucinirati*”). U listu *Politika* pronađeno je osam mešovitih anglicizama i četiri preoblikovana anglicizma (*dipfejkovi*, *kolaborativni roboti*, *manipulisanje „dipfejk” tehnologijom*, *superkompjuter*).

Smatramo da se upotreba anglicizama navedenih u ovom delu rada može smatrati opravdanom, pre svega jer se radi o pojmovima koji unose novo značenje u sistem srpskog jezika (npr. *dipfejk*, *četbotovi*, *blokčejn tehnologija*). Autori tekstova imaju na umu da značenje novijih anglicizama može biti nepoznato mnogim čitaocima, zbog čega u samom tekstu navode njihove definicije. Među analiziranim terminima ne postoje primeri preuzimanja izvornog engleskog pravopisnog oblika – anglicizmi koji nisu prevedeni transkribovani su na srpski jezik pravilno (npr. *klaud računarstvo* i *blokčejn tehnologija*; pogrešno bi bilo napisati *cloud računarstvo* ili *blockchain tehnologija*).

3.3. Pisanje naziva programa i kompanija

Reči iz engleskog jezika koje služe kao nazivi proizvoda, kompjuterskog softvera, vebajstova i slično, kako pripadaju kategoriji ličnih imena ne pripadaju kategoriji opšte leksike, odnosno izlaze iz okvira anglicizama. Međutim, nazivi pet visoko frekventnih vebajstova – *Fejsbuk*, *Instagram*, *Jutjub*, *Tiktok*, *Tviter* – kao izvedenice nastale u srpskom jeziku predstavljaju izuzetak od ovog kriterijuma i ubrajaju se u anglicizme (Prčić et al. 2021). Navođenje imena stranih kompanija i programa veštačke inteligencije predstavlja trenutno najveći izazov u analizi novinskih tekstova na srpskom jeziku.

U ovom radu crticom spojene pišemo slogovne elemente akronima, npr. *ej-aj* (engl. *AI*), dok ostale anglicizme pišemo neprekinuto, npr. *četbot*² (engl. *chatbot*). Spojene crticom pišemo anglicizme „čiju morfološku strukturu čine dve sastavnice s međusobno prepoznatljivom semantičkom vezom u kojoj se značenje druge sastavnice, po pravilu u klasi imenica, nalazi u smisaonom odnosu nadređenosti, (...), npr. *tok-šou* prema *šou*” (Prčić et al. 2021: 18). U *Rečniku interneta i digitalne komunikacije* Bošković (2024) koristi odrednicu *čet-bot*, dok u tekstu *Strategija razvoja veštačke inteligencije u Republici Srbiji za period 2020–2025* (2019), na primer, autori koriste dve reči: *čet bot* (engl. *chatbot*). U skladu sa pristupom koji zauzimaju Prčić i sar. (2021), prema kom anglicizme koji predstavljaju jednu sadržinsku celinu treba pisati neprekinuto ili sa sastavnicama spojenim crticom, smatramo da je pisanje reči *četbot* kao *čet bot* pogrešno.

U analiziranom korpusu zabeležili smo primer koji u istoj rečenici ima preuzet izvorno engleski pravopisni oblik naziva u srpski jezik, ali i naziv kompanije koji je *transkribovan* na srpski: „Ni *OpenAI* ni *Gugl* nisu odgovorili na pitanja koja smo poslali njihovim pres službama”.³ Analizom su identifikovani mnogobrojni različiti načini pisanja imena kompanija i programa, kojih je najviše u preuzetim člancima sa inostranih portala. Ovi članci najčešće nemaju imenovanog autora i prevedeni su primenom alata za mašinsko prevođenje. To su, na primer, naziv kompanije *Open-ej-aj* (engl. *OpenAI*) i naziv njenog programa *Čet-dži-pi-ti* (engl. *ChatGPT*); zabeleženi su oblici kombinovanja srpskog i engleskog, poput *ČetGPT* (*ČetGPT-u/ČetGPT-ju/ČetGPT-ja*), ali i pisanja modela ovog programa *Dži-pi-ti-4* (engl. *GPT-4*) kao *Čet-4*.

U sledećem primeru u fokusu su: 1) naziv kompanije, 2) reč *četbot* i 3) naziv programa zasnovanog na četbot tehnologiji (engl. *ChatGPT*).

Primer 1. Isečak iz teksta broj 103: (SVET) „ChatGPT, Openhajmer, indijska zabava...: Pogledajte kojih 25 stranica je najviše otvarano na Vikipediji u 2023. godini”, S. D., Danas (6. 12. 2023, 09.57):

S obzirom na njen ogroman porast popularnosti, stranica o OpenAI-jevom virtuelnom chatbotu ChatGPT bila je najgledanija stranica na Vikipediji ove godine, sakupivši više od 49,4 miliona pregleda stranica.

² *četbot* = „Čet-bot, skraćeno od *robot* za *četovanje*, računarski je program koji pokušava da simulira ljudsku konverzaciju putem tekstualne ili glasovne interakcije. Zasnovan je na veštačkoj inteligenciji (v. AI) i primeni obrade prirodnog jezika (v. NLP) (...)” (Bošković 2024: 56).

³ „Veštačka inteligencija: Da li je ČetGPT pristrasan prema engleskom jeziku”, 21. 12. 2023, 20.40, *BBC News na srpskom*, Danas.

Primer 2. Isečak iz teksta broj 137: (POLITIKA) „Brnabić u razgovoru sa Stoltenbergom istakla da je Srbiji bitna stabilnost u regionu: Šta još piše u saopštenju Vlade nakon sastanka premijerke sa gensek NATO?” Fonet, Danas. (21. 11. 2023, 16.09):

Kako je sve počelo...

Bitka u vrhu OpenAI, tvorca četbota veštačke inteligencije ČetGPT, započela je iznenada u petak, 17. novembra kad je upravni odbor najavio da otpušta suosnivača i izvršnog direktora Sema Altmana. (...)

Ali u ponedeljak se Sutskever izvinio na Iksu i potpisao pismo zaposlenih i pozvao odbor da promeni odluku. (...)

Majkrosoft, najveći investitor u OpenAI, tada je gospodinu Altmanu ponudio posao da vodi „novi napredni istraživački tim AI“ u tehnološkom gigantu. (...)

U sledećem delu izdvojeni su primeri naziva kompanija/programa/aplikacija u novinskim člancima na srpskom jeziku (*Danas*), gde je većina primera napisana bez upotrebe navodnika (izuzetak: „*Epl*”, „*Tokenajzer*”). U samo nekoliko primera je kurzivom dat naziv u originalu, na engleskom jeziku (npr. Baza *Climate Trace*; *Domino Data Lab*; *Inheritance AI*). U primerima iz lista *Danas*, broj 32, možemo pretpostaviti da je u pitanju slovna greška, malo slovo umesto velikog slova (tesla – Tesla). Međutim, u analiziranom korpusu su zabeleženi primeri koji jasno ukazuju na nedoslednost u pisanju naziva programa i njegovog modela na srpskom jeziku, na primer: 1) Čet-4 i 2) ČetGPT/ČetGPT-ju.

Primeri naziva kompanija/programa u listu *Danas*:

Alibaba; Azure; Baidu; Baza *Climate Trace*; Bing; Canary; DALL-E; Domino Data Lab; Ep-store; Fejsbuk; Grok; Gugl/Google/Guglov Bard; Iks/X/platform X; *Inheritance AI*; Jutjub; LAION; Lama; Majkrosoft/Microsoft/„Majkrosoft”; Meta; Micron(-a); Najtšejd; Netfliks; NVIDIA; Office; OpenAI; Reface; Sinthetaic; Spotifaj (na Spotifaju); Stable Diffusion; Taiwan Semiconductor Manufacturing (TSM), Tesla/tesla; Tviter; Windows; Zao; ChatGPT/Čet-4/ChatGPT-4/CHAT GPT4/ČetGPT (ČetGPT-ju); četbot Ernie.

Slede primeri iz lista „Politika” na latiničkom i ćiriličkom pismu, uz dodatak naziva kompanija na engleskom jeziku.

1. Anthropic	Anthropic	Anthropic;
2. bugarski „Payhawk”	бугарски „Паухавк”	Payhawk;
3. ChatGPT	Čet dži pit ti (Chat GPT)	Čet Dži-Pi-Ti
ČetDžiPiTi	ČetDžiPiTi-u	„Čet GPT” (ChatGPT)
Čet GPT-4	ChatGPT/ChatGpt	Чет ди пит ти (Chat GPT)
Чет Џи-Пи-Ти	ЧетЏиПиТи	ЧетЏиПиТи-у
„Чет ГПТ” (ChatGPT)	Чет ГПТ-4	ChatGPT;
ChatGPT-4;4.	Cloud	Цлоуд Cloud;
5. Del (DELL)	Дел (ДЕЛЛ)	Dell;
6. X (Twiter)	Х (Твитер)	X (Twitter);
7. Epl	Епл	Apple;
8. Fejsbuk	Фејсбук	Facebook;
9. Gugl	Гугл	Google;
10. Google DeepMind	Google DipMajnd	Google DeepMind
ДипМајнд	DeepMind	DeepMind;
11. Gugl diskaver	Гугл дискавер	Google Discover;
12. Grok	Грок	Grok;
13. Hrom	Хром	Chrome;
14. Iks	Икс	X
Iks AI (xAI)	Икс АИ (xAI)	X AI;
„iksEjAj”	„иксЕјАј”	
15. Instagram	Инстаграм	Instagram;
16. Lenovo	Леново	Lenovo;
17. Llama 2	Ллама 2	Llama 2;
18. Majkrosoft	Мајкрософт	Microsoft
Microsoft	Microsoft	
Microsoft;	Мицрософт	
19. Meta	Мета	Meta;
20. OpenAI	ОпенАИ	OpenEjAj
OpenAI;	ОпенЕјАј	
21. Qlector Ltd	Qlector Ltd	Qlector Ltd;
22. softver za automatizaciju poslovanja „UiPath”	софтвер за аутоматизаци- ју пословања „UiPath”	„UiPath”
23. Srpski startap B2Bee	Српски стартап B2Bee	B2Bee;
24. Tiktok	Тикток	TikTok;
25. Twiter	Твитер	Twitter;
26. Vacap	Воцап	Whatsapp.

U listu *Politika* svi članci imaju dva prikaza teksta, na ćirilskom i latiničkom pismu. Najveći broj primera sa pogrešno navedenim nazivima kompanija/programa zabeležen je u tekstovima napisanim ćirilskim pismom. Na primer, zabeležena je pojava reči sastavljene od slova ćirilskog i latiničkog pisma: *бузарски „Паухаук”* (engl. *Payhawk*). Dalje, u nekoliko primera imamo automatski preslovljen naziv sa latinice na ćilicu: (4) *Цлоуд* (engl. *Cloud*), (18) *Мицрософт* (engl. *Microsoft*); (20) *ОпенАИ* (engl. *OpenAI*). U primeru broj 6 nije prihvatljivo da se u okviru iste rečenice koriste oba pisma bez jasne distinkcije: *X (Твумер)*. U nekoliko članaka potrebno je dešifrovati ili dekodirati iz konteksta određene izraze, kao u primeru broj 14: *Икс АИ (хАИ)*. Da li je reč u zagradi reč *haj* ili *Eks ej-aj* (engl. *HAI = Human-Centered Artificial Intelligence*; *xAI = AI of the company “X”*)? Značenje se utvrđuje na osnovu konteksta, i u ovom slučaju se odnosi na *veštačku inteligenciju kompanije Eks* (engl. *X*). Takođe, zabeležen je primer naziva srpske kompanije na engleskom jeziku, u tekstu na ćirilskom pismu (23) – *Српску стартап В2Бее* – koji čitaocu bez predznanja o postojanju ili nazivu kompanije može biti kompanija *V-dva-v-e-e*, a ne naziv preuzet u originalu na engleskom, koji se izgovara *Bi-Tu-Bi* (engl. *B2Bee*).

U analiziranom korpusu prisutne su i neočekivane, često i ponovljene, *greške u pravopisu* u člancima pisanim ćirilskim pismom, ali i latiničkim.

Primer 1. AL = АЛ4

Primer 2. Al alate = Ал алате5

Primer 3. „Open VI” = „Опен ВИ” 6

„Njujork tajms” podneo je tužbu protiv kompanije „Majkrosoft” i „Open VI” za krađu intelektualne svojine i kršenje autorskih prava. = „Њујорк тајмс” поднео је тужбу против компаније „Мајкрософт” и „Опен ВИ” за крађу интелектуалне својине и кршење ауторских права.

Primer 4. 130 „unicorna” = 130 „уницорна”7

⁴ „Veštačka inteligencija zaposlene čini produktivnijim”, 5. 12. 2023, 9.22, M.R.B., *Politika*;
“Direktori glasaju za veštačku inteligenciju”, 9. 12. 2023, 10.46, Marija Brakočević, *Politika*.

⁵ „Veštačka inteligencija – pomoć u suočavanju sa sindromom burnauta”, 28. 11. 2023, 12.50, Marija Brakočević, *Politika*.

⁶ ‘Njujork tajms’ tuži ‘Majkrosoft’ i veštačku inteligenciju zbog krađe tekstova”, 28. 12. 2023, 16.16, P.O.L., *Politika*.

⁷ „Majkrosoft: Srpski startup na putu da postigne veliku inovaciju”, 6. 11. 2023, 14.43, *Politika*.

Primer 5. B2B (biznis tu biznis) = Б2Б (бизнис ту бизнис)⁸

Primer 6. veliki jezički model (LLM) otvorenog koda Yi-34B = велики језички модел (ЛЈИМ)
отвореног кода Уи-34Б9

Primer 7. Pogrešan prevod (značenje termina) „generativna veštačka inteligencija” kao „granična
veštačka inteligencija = гранична вештачка интелигенција”¹⁰:

Prvog dana samita koji je fokusiran na visoko sposobne modele opšte namene zvane „granična veštačka inteligencija”, oko 100 zvaničnika, akademika i tehnoloških rukovodilaca razgovaralo je o rizicima od zloupotrebe veštačke inteligencije i gubitka kontrole. Više od 25 prisutnih zemalja, uključujući Sjedinjene Američke Države i Kinu, kao i EU, potpisalo je u sredu „Blečli deklaraciju” u kojoj se navodi da zemlje moraju da rade zajedno i uspostave zajednički pristup nadzoru.

4. ZAKLJUČAK

U visokom obrazovanju, u pripremi studenata i nastavnika za uspešno suočavanje sa savremenim zahtevima u profesionalnom svetu i društvu ključna je *digitalna pismenost*, kao sposobnost efikasnog učenja u digitalnom okruženju, a koja podrazumeva „širi spektar veština i pismenosti od same tehničke osposobljenosti” (Ćetojević 2023: 180). Pismenost, kao kompleksna društvena praksa, obuhvata raznovrsnost izražavanja, gde „koncept samoizražavanja i digitalne pismenosti” postaju „neodvojivi od emancipatorskih, humanističkih ciljeva vaspitanja i obrazovanja” (Jorović 2023: 244).

Cilj ovog istraživanja bio je da ukaže na važnost kreiranja kvalitetnog medijskog sadržaja u smislu primene *jezika* (kao *sredstva konstruisanja stvarnosti*) (Jorović 2023: 238)), i terminologije u oblasti veštačke inteligencije na srpskom jeziku, očuvanjem jezičke kulture u novinarstvu. U radu su zabeleženi primeri primene skraćenica *AI* i *VI* u različitim kontekstima, koji se mogu okarakterisati kao *preferirani* ili *manje preferirani* oblici prisutni u novinskom jeziku listova *Danas* i *Politika* (na ćirilicom i latiničkom pismu) (npr. *AI imitacija*, *AI tema diskursa*, *AI pevačica i kantautorka*; *AI industrija* = *АИ индустрија*, *AI bajke* = *АИ байке*, *AI provajderi* = *АИ провајдепу* itd.).

⁸ „Majkrosoft: Srpski startup na putu da postigne veliku inovaciju”, 6. 11. 2023, 14.43, *Politika*.

⁹ „Kineski startup za razvoj veštačke inteligencije prikupio milijardu dolara osam meseci od osnivanja”, 6. 11. 2023, 14.40, *Politika*.

¹⁰ „Sunak pozvao svetske lidere da se pozabave rizicima veštačke inteligencije”, 2. 11. 2023, 20.04, *Politika*.

Čitanje teksta kao društvenog i kulturnog fenomena predstavlja interaktivan proces obrade informacija koji „obuhvata tri složene operacije: vizuelno opažanje znakova, auditivno poimanje glasovnih oblika i razumevanje značenja reči i rečenica”, kako bi iz štampane reči čovek „razabrao neku informaciju”, odnosno u kontekstu učenja *identifikovao celovitost značenja teksta* (Glušac i sar. 2023: 250–251). Razumevanje teksta je u nekim slučajevima otežano zbog različitih načina prilagođavanja reči iz engleskog jezika sistemu srpskog jezika. Iako je u analiziranom korpusu zabeležen značajan broj primera u skladu sa pravopisnim pravilima srpskog jezika, navođenje imena stranih kompanija i programa veštačke inteligencije predstavlja trenutno najveći izazov u razumevanju teksta. Na primer, zabeleženi su oblici hibridnog, englesko-srpskog, pisanja naziva, kao i mnogobrojni *novi* načini pisanja imena kompanija i programa.

Mogući doprinos ovog rada ogleda se u aktuelnosti teme, kao i nameri da se utiče na negovanje i razvoj pismenosti u medijskom diskursu, ali i medijske pismenosti uopšte. Medijska pismenost kao „interdisciplinarno polje objedinjuje znanja iz više naučnih oblasti, naročito društveno-humanističkih nauka” (Rančić 2022: 251), te je za njeno postojanje i razvoj potrebno i „aktivno korišćenje medija u svrhu edukacije i širenja znanja” (Ibid. 2022: 250). Drugo, važno je razvijanje veština zauzimanja kritičkog stava prema medijskim sadržajima, posebno osnaživanje i razvijanje mehanizama zaštite od negativnih medijskih uticaja, ne samo na ličnost, već i na *jezik*, odnosno kulturu izražavanja. U radu se ukazuje na značaj terminologije u teorijskom i praktičnom smislu, kroz otkrivanje jednog primenjenolingvističkog i mogućeg pedagoškog problema. U budućim istraživanjima predlaže se proširena analiza i normiranje; smatramo da je neophodno i kreiranje specifičnih obuka iz oblasti digitalne i jezičke pismenosti, usavršavanje zaposlenih u novinarskoj profesiji, novinara, prevodilaca i jezičkih stručnjaka, kao i svih aktera obrazovnog procesa u okviru programa medijske i jezičke pismenosti.

LITERATURA

1. Baltezarević, Radoslav, Ivana Baltezarević (2024), "Students' Attitudes on The Role of Artificial Intelligence (AI) in Personalized Learning", *International Journal of Cognitive Research in Science, Engineering and Education (IJCRSEE)*, 12(2), 387–397.
2. Bošković, Lazar (2024), *Rečnik interneta i digitalne komunikacije – englesko-srpski*, drugo izdanje, Prometej, Novi Sad

3. Glušac, Dragana, Mila Kavalić, Vesna Makitan, Sanja Stanisavljev (2023), "Digitalna pismenost u kontekstu konektivističke teorije učenja", *Pedagoška stvarnost*, 69(2), 249–262.
4. Hadžiahmetović, Nina (2021), "Prednosti i nedostaci obrnute učionice: Konstruktivističko i samoodređeno učenje za vreme pandemije COVID-19", *Psihološka istraživanja*, 24(2), 303–324.
5. Jorović, Katarina (2023), "Razvoj digitalne pismenosti unutar koncepta samoizražavanja učenika", *Pedagoška stvarnost*, 69(2), 234–248.
6. Miladinović, Anđela (2023), "Kritička analiza metafora u medijskom diskursu o veštačkoj inteligenciji na srpskom jeziku", *Philologia*, 21(1), 53–73.
7. Milićević, Vladimir, Limonka Lazarova, Miroslava Pavlović Jordović (2024), "The Application of Artificial Intelligence in Education – The Current State and Trends", *International Journal of Cognitive Research in Science, Engineering and Education (IJCRSEE)*, 12(2), 259–272.
8. Pešikan, Mitar, Jovan Jerković, Mato Pižurica (2016), *Pravopis srpskoga jezika*, Izmenjeno i dopunjeno ekavsko izdanje, treće izdanje, Matica srpska, Novi Sad
9. Prčić, Tvrtko (2011), *Engleski u srpskom*, drugo izdanje, Filozofski fakultet, Novi Sad
10. Prčić, Tvrtko (2018), *Novi transkripcioni rečnik engleskih ličnih imena*, treće, elektronsko izdanje, Filozofski fakultet, Novi Sad
11. Prčić, Tvrtko (2023), "Exploring the English vocabulary, including neologisms, with resources of AI chatbots used as multi talented super dictionaries", *Annual Review of the Faculty of Philosophy, Novi Sad*, 48(3), 257–291.
12. Prčić, Tvrtko, Jasmina Dražić, Mira Milić i saradnici (Milan Ajdžanović, Sonja Filipović Kovačević, Olga Panić Kavgić, Strahinja Stepanov) (2021), *Srpski rečnik novijih anglicizama* [A Serbian Dictionary of Recent Anglicisms], prvo, elektronsko, izdanje, Filozofski fakultet, Novi Sad
13. Radić-Bojanić, Biljana (2024), "O terminima i standardizaciji terminologije", In: Ivana Ivanić (ed.), *Technology-Enhanced Language Teaching and Learning: Methodological and Pedagogical Perspectives*, Faculty of Philosophy, Novi Sad, 20–38.
14. Rančić, Jovana (2022), "Uloga digitalnih medija u socijalizaciji dece", *CM: Communication and Media*, 17(2), 239–261.

15. Valić Nedeljković, Dubravka, Dejan Pralica (2020), *O novinarstvu i novinari-
rima*, drugo izmenjeno i dopunjeno izdanje, Filozofski fakultet, Novi Sad
16. Vlada Republike Srbije (2019), *Strategija razvoja veštačke inteligencije u
Republici Srbiji za period 2020–2025. godine*, Beograd
17. Četojević, Helena (2023), "Uticaj digitalne pismenosti na razvoj visokog
obrazovanja", *Pedagoška stvarnost*, 69(2), 181–192.

INTERNET IZVORI

1. "Brnabić u razgovoru sa Stoltenbergom istakla da je Srbiji bitna stabilnost u
regionu: Šta još piše u saopštenju Vlade nakon sastanka premijerke sa gensek
NATO?" (POLITIKA), Fonet, 21. 11. 2023, 16.09, *Danas*. Preuzeto sa:
[https://www.danas.rs/vesti/politika/brnabic-i-razgovoru-sa-stoltenbergom-
istakla-da-je-srbiji-bitna-stabilnost-u-regionu-sta-jos-pise-u-saopstenju-vlade-
nakon-sastanka-premijerke-sa-gensek-nato/](https://www.danas.rs/vesti/politika/brnabic-i-razgovoru-sa-stoltenbergom-istakla-da-je-srbiji-bitna-stabilnost-u-regionu-sta-jos-pise-u-saopstenju-vlade-nakon-sastanka-premijerke-sa-gensek-nato/) [14. 2. 2024]
2. "ChatGPT, Openhajmer, indijska zabava...: Pogledajte kojih 25 stranica je
najviše otvarano na Vikipediji u 2023. godini" (SVET), S. D., 6. 12. 2023,
09.57, *Danas*. Preuzeto sa: [https://www.danas.rs/svet/chatgpt-openhajmer-
indijska-zabava-pogledajte-kojih-25-stranica-je-najvise-otvarano-na-
vikipediji-u-2023-godini/](https://www.danas.rs/svet/chatgpt-openhajmer-indijska-zabava-pogledajte-kojih-25-stranica-je-najvise-otvarano-na-vikipediji-u-2023-godini/) [14. 2. 2024]
3. "INTERVJU Maja Sever: Veštačka inteligencija ne može da zameni novinara
na terenu", Ivana Nikoletić, 3. 12. 2023, 19.48, *Danas*. Preuzeto sa:
<https://www.danas.rs/vesti/drustvo/maja-sever-vestacka-inteligencija/> [14. 2.
2024]
4. "Kineski startup za razvoj veštačke inteligencije prikupio milijardu dolara
osam meseci od osnivanja", 6. 11. 2023, 14.40, *Politika*. Preuzeto sa:
[https://www.politika.rs/sr/clanak/582467/Majkrosoft-Srpski-startap-na-putu-
da-postigne-veliku-inovaciju](https://www.politika.rs/sr/clanak/582467/Majkrosoft-Srpski-startap-na-putu-da-postigne-veliku-inovaciju) [14. 2. 2024]
5. "Majkrosoft: Srpski startup na putu da postigne veliku inovaciju", 6. 11. 2023,
14.43, *Politika*. Preuzeto sa: [https://www.politika.rs/sr/clanak/582467/
Majkrosoft-Srpski-startap-na-putu-da-postigne-veliku-inovaciju](https://www.politika.rs/sr/clanak/582467/Majkrosoft-Srpski-startap-na-putu-da-postigne-veliku-inovaciju) [14. 2. 2024]
6. "Njujork tajms tuži Majkrosoft i veštačku inteligenciju zbog krađe tekstova",
P.O.L., 28. 12. 2023, 16.16, *Politika*. Preuzeto sa: [https://www.politi-
ka.rs/sr/clanak/591783/Njujork-tajms-tuzi-Majkrosoft-i-vestacku-
inteligenciju-zbog-krade-tekstova](https://www.politika.rs/sr/clanak/591783/Njujork-tajms-tuzi-Majkrosoft-i-vestacku-inteligenciju-zbog-krade-tekstova) [14. 2. 2024]

7. "Šta je obeležilo 2023. i šta nas čeka u 2024?: FEFA o ekonomskim prognozama za narednu godinu", M. O., 22. 12. 2023, 17.51, *Danas*. Preuzeto sa: <https://www.danas.rs/vesti/ekonomija/professori-fefa-sta-je-obelezilo-2023-i-sta-nas-ceka-u-2024/> [14. 2. 2024]
8. "Sunak pozvao svetske lidere da se pozabave rizicima veštačke inteligencije", 2. 11. 2023, 20.04, *Politika*. Preuzeto sa: <https://www.politika.rs/sr/clanak/581757/Sunak-pozvao-svetske-lidere-da-se-pozabave-rizicima-vestacke-inteligencije> [14. 2. 2024]
9. "Tehnologija i veštačka inteligencija: Da li biste voleli da imate elektronski nos", *BBC News na srpskom*, 4. 12. 2023, 20.00, *Danas*. Preuzeto sa: <https://www.danas.rs/bbc-news-serbian/tehnologija-i-vestacka-inteligencija-da-li-biste-voleli-da-imate-elektronski-nos/> [14. 2. 2024]
10. "Veštačka inteligencija – pomoć u suočavanju sa sindromom burnauta", Marija Brakočević, 28. 11. 2023, 12.50, *Politika*. Preuzeto sa: <https://www.politika.rs/sr/clanak/586780/Vestacka-inteligencija-pomoc-u-suocavanju-sa-sindromom-burnauta> [14. 2. 2024]

Prilog 1. Tabela 1. Model tabele za prikupljanje korpusa primera za analizu

Tabela 1. Model tabele za prikupljanje korpusa primera za analizu

Br.	Datum, vreme	Novine	Kolumna Naslov Podnaslov Autor/autorka	Link	Primer(i)	Napomena
1.						
2.						
3.						

MEDIA LITERACY AND ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN ONLINE NEWS REPORTS IN SERBIAN

Summary:

This research paper explores trends and journalism language patterns in online news discourse related to Artificial Intelligence (AI). In this research, the qualitative method of media discourse analysis is applied. The corpus of analysis includes a total of 258 online news articles on AI in Serbian from *Danas* (179) and *Politika* (79), from November 1, 2023 to January 31, 2024. This paper aims to analyse the language use of terminology of AI in the Serbian language news reporting, as part of media literacy. The articles analysed emphasise the benefits of AI in different areas of human life (such as politics, economics, medicine, culture, music industry), but also indicate the negative effects that AI may have. Our results show that journalists use the terminology of AI in different ways: some terms from the English language are adapted to the system of the Serbian language at the level of form, while others are adapted by the combination of transshaping and translating. A large number of software and company names is wrongly used. This study signifies the importance of media content creation in terms of language use and AI terminology in Serbian, and the preservation of language culture in journalism.

Keywords: Anglicisms in Serbian; critical discourse analysis; media literacy; online news reports; artificial intelligence in media

Adrese autora

Authors' address

Slađana Marić

Univerzitet u Novom Sadu

Filozofski fakultet

sladjana.maric@ff.uns.ac.rs

Aleksandar Živanović

Univerzitet u Novom Sadu

Filozofski fakultet

aleksandar.zivanovic@ff.uns.ac.rs

